

ศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเรื่องมุสาวาทของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย
โรงเรียนที่ตั้งในเขตเทศบาลอำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม
An analytical study of moral behavior concerning the false speech (Musāvāda)
of Students in Secondary school located in Municipality, Nakhon Pathom

ณัฏฐิ์ ศรีดี*

Naddhira Sridee

ภาควิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Department of Buddhism, Faculty of Buddhism

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email : kratai.im@gmail.com

Received : March 28, 2018

Revised : April 4, 2019

Accepted : April 11, 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเรื่องมุสาวาทของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนที่ตั้งในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม และ ๒) เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเรื่องมุสาวาทของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนที่ตั้งในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ของโรงเรียนที่ตั้งในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม จำนวน ๒๔๘ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaires) ดำเนินการจัดเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป โดยใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูล คือ ความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สถิติวิเคราะห์ค่าที (T-test) และสถิติวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA หรือ F-test) ผลการวิจัยพบว่า (๑) นักเรียน มีระดับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเกี่ยวกับมุสาวาท โดยรวมอยู่ในระดับน้อย โดยในรายข้อ นักเรียนมีระดับพฤติกรรมเชิงจริยธรรม อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน ๓ ข้อ อยู่ในระดับน้อย จำนวน ๑๗ ข้อ และอยู่ในระดับน้อยที่สุด จำนวน ๕ ข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ “เคยด่าเพื่อนเวลาโกรธ” ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ “พ่อแม่เคยสอนให้เป็นคนพูดโกหก” (๒) นักเรียน

* ผศ.ดร.ณัฏฐิ์ ศรีดี Asst.Prof.Dr.Naddhira Sridee

ชายและนักเรียนหญิงมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเรื่องมูสาวาทแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนนักเรียนที่เรียนในชั้นต่างกัน มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเรื่องมูสาวาทไม่แตกต่างกัน จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

คำสำคัญ : พฤติกรรมเชิงจริยธรรม, มูสาวาท, จังหวัดนครปฐม

Abstract

The purpose of this research article were to study ethical behavior of the high school students in schools located in Nakhon Pathom Municipality. Nakhon Pathom Province and to compare the ethical behavior of the high school students in Schools located in Nakhon Pathom Municipality Nakhon Pathom

This is quantitative research and tool used for this research is questionnaires. The samples population consisted of 298 students. Analysis of the data by using the statistics, namely; frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test and one-way analysis of variance One – Way (ANOVA) with statistical significance at the 0.05 From the research, it is found that; 1) The level of all moral behavior of students concerning fail-speech is low. But in each questions the result of moral behavior of students concerning fail-speech are as follows; the medium level among 3 topics, low level among 17 topics, and lowest level among 5 topics. The topic of which is highest level is “to abuses friends when angry” and lowest level is “the family teach them to be liar”. 2) The moral behavior of male and female students concerning fail-speech is very different in statistical significance at the 0.05 which depend upon hypothesis. But the moral behavior concerning fail-speech of students in different class is not different. It is not as the hypothesis.

Keywords : moral behavior concerning, false speech (Musāwāda), Nakhon Pathom

บทนำ

การพัฒนาประเทศให้มีความมั่นคงเจริญก้าวหน้า และมีเสถียรภาพได้ ย่อมขึ้นอยู่กับคุณภาพของประชากร ซึ่งถือว่าเป็นทรัพยากรอันทรงคุณค่า และที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือต้องมีการพัฒนาด้านวัตถุไปพร้อมกันกับคุณธรรมและจริยธรรม แต่ในสังคมไทยปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงไปมากทั้งในด้านวิทยาการและเทคโนโลยี จึงมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน ความต้องการและความนิยมในวัตถุมีอิทธิพลสูง ความมีคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งเคยควบคุมแนวคิดแนวปฏิบัติของเด็กและเยาวชนถูกละเลยหรือเลือนหายไป

มุสสวาท ถือว่าเป็นประเด็นทางจริยธรรมที่สำคัญประการหนึ่งที่สามารถพบเห็นได้ทั่วไปจากพฤติกรรมประจำวันของเยาวชน มุสสวาทในทัศนะของพุทธปรัชญาคือ คำพูดที่ไม่จริง ซึ่งครอบคลุมถึงการเขียนหนังสืออันเป็นเท็จด้วย การจะตัดสินว่า คำพูดหรือการกระทำใดผิดตามหลักมุสสวาทนั้น ให้พิจารณาตามองค์ประกอบ ๔ ประเภทคือ

๑) พูดเรื่องไม่จริง	๒) มีเจตนาพูดให้ผิดไปจากความจริง
๓) มีความพยายามในการพูด	๔) ผู้ฟังรู้และเชื่อตามผู้พูด

ในเรื่องมุสสวาทนี้มีประเด็นที่ขัดแย้งกับปัญหาทางจริยธรรมที่คนส่วนมากเข้าใจว่า หากพูดจริงทำให้สูญเสียอะไรบางอย่างไป กับการพูดเท็จแต่อาจจะนำประโยชน์อะไรบางอย่างมาให้ ก็ควรจะรักษาผลประโยชน์เอาไว้ จึงเป็นเหตุให้คนพูดอาจพูดเท็จมากกว่าความจริง

โรเบิร์ต เฟลด์แมน อาจารย์ด้านจิตวิทยา มหาวิทยาลัยแมสซาชูเซตส์ และผู้เขียนหนังสือเรื่อง The Liar in Your Life พบว่า ระหว่างการสนทนาทุก ๆ ๑๐ นาที จะมีการโกหกประมาณ ๒ - ๓ ครั้ง และในบางคู่สนทนาอาจเกิดขึ้นได้มากถึง ๑๒ ครั้ง^๑ ในขณะที่ พอล แอ็คแมน ศาสตราจารย์ด้านจิตวิทยา มหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย ซึ่งศึกษาเรื่องการโกหกมานานกว่าสี่สิบปี ลงความเห็นไว้ว่า “การโกหกเกิดขึ้นเมื่อคนคนหนึ่งตั้งใจที่จะหลอกลวงผู้อื่นเชื่อ การโกหกส่วนใหญ่จะเป็นการโกหกด้วยคำพูด แต่ก็มีบางคนอาจใช้กิริยาท่าทางในการโกหก”^๒ และ เจมส์ แพตเตอร์สัน ผู้เขียนหนังสือ The Day America Told the Truth เผยว่า “ไม่ว่าคู่สนทนาจะเป็นใครก็ตามแต่ แทบทุกครั้งของการสนทนามักจะมีเรื่องโกหกร่วมอยู่ด้วยเสมอ เป็นไปไม่ได้เลยที่ทุกคนจะพูดความจริงต่อกันทั้งหมด โดยเฉพาะอย่างยิ่งบรรดาคนใกล้ชิดอย่างคู่รัก พ่อ แม่ ลูก”^๓

^๑ Robert S. Feldman. The Liar in Your Life. The Liar in Your Life: The Way to Truthful Relationships, US Edition, published by Twelve. Park Avaneue. NY. 10017. 2009. P.4.

^๒ Joseph A.Devito. **Essentials of Human Communicaiton**. Longman Publication. Indiana University. 1999. P.103.

^๓ James Patterson and Peter Kim, **The Day America Told the Truth**. Prentice Hall, New York. 1991 p.45-47.

ในประเด็นการพูดโกหกของเด็กนั้น นพ.กัมปนาท ตันสฤตกุล จิตแพทย์ทั่วไปโรงพยาบาล มนารมย์ ให้ข้อมูลว่า ถ้าหากมองในแง่ดี การโกหกเป็นธรรมชาติของเด็ก เพราะโดยพื้นฐานทางจิตใจของเด็กนั้น จะไม่โหดร้ายเหมือนกับผู้ใหญ่ และการโกหกส่วนใหญ่อาจจะมีเหตุผลบางประการ เช่น เกรงว่า จะถูกทำโทษเมื่อทำผิด กลัวพ่อแม่จับได้จึงจำเป็นต้องโกหก ต้องพิจารณาถึงสาเหตุด้วยว่า เพราะอะไร เด็กถึงไม่ไว้วางใจพ่อแม่ เวลาทำสิ่งที่ไม่เหมาะสมลงไป ซึ่งพ่อแม่เองก็ไม่ควรมานั่งจับผิด หรือมีทัศนคติที่ไม่ดี ใส่เด็ก ซึ่งการสร้างมาตรการลงโทษแบบแก้ไขที่ปลายเหตุ มักใช้ไม่ได้ผล เพราะเด็กจะถูกมองเป็นเด็กไม่ดี และมองตัวเองด้วยคุณค่าลงไปได้ และเมื่อโตขึ้น เด็กจะมีพฤติกรรมร่วมกับการโกหกอีกหลายอย่าง จนกลายเป็นเด็กมีปัญหาในที่สุด^๔

Francesca Gino อาจารย์ด้านเศรษฐศาสตร์พฤติกรรมที่มหาวิทยาลัย Harvard เชื่อว่ามีตัวอย่างมากมายเกี่ยวกับการโกหกไม่ว่าจะในชีวิตจริง ในภาพยนตร์ ในนิยายหรือหนังสือการ์ตูน แต่กลับยังไม่มีหลักฐานข้อมูลที่ชี้ชัดถึงความสัมพันธ์ของความฉลาดหลักแหลม กับความฉ้อฉลคดโกง ซึ่งประเด็นนี้เป็นเรื่องน่าสนใจทางจริยศาสตร์ ว่าทำไมคนที่ฉลาดมีความคิดสร้างสรรค์หลายคนจึงเลือกทางเดินผิด ๆ เช่นนั้น

ในงานวิจัยที่ตีพิมพ์อยู่ในวารสาร Personality and Social Psychology ใช้เวลาหลายปีในการทดสอบกลุ่มตัวอย่างอาสาสมัคร โดยใช้วิธีแบ่งระดับความคิดสร้างสรรค์ของกลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มต่างๆ กัน จากนั้นกำหนดให้แต่ละกลุ่มตกอยู่ในสถานการณ์ที่สามารถคดโกงได้นิดหน่อยเพื่อผลประโยชน์เล็กๆ น้อยๆ จากงานวิจัยครั้งนี้พบว่ายิ่งคนที่มีความคิดสร้างสรรค์ระดับสูงก็ยิ่งมีความยึดหยุ่นด้านศีลธรรมสูงตามไปด้วย พูดง่ายๆ คือสามารถหาข้อแก้ตัวสำหรับพฤติกรรมผิดๆ ของตนได้ดีกว่า และยังมีแนวโน้มทุจริตคดโกงหรือหลอกลวงมากกว่าด้วย

รายงานวิจัยชิ้นนี้พบว่า ในโลกแห่งการแข่งขันทางเศรษฐกิจทุกวันนี้ การเป็นคนมีความคิดสร้างสรรค์นั้นถือได้ว่าเป็นคุณสมบัติที่โดดเด่นในการทำงานซึ่งช่วยเปิดโอกาสใหม่ ๆ ให้แก่เจ้าตัว แต่ในขณะเดียวกันก็อาจเพิ่มโอกาสในการบิดเบือนกฎเกณฑ์บางอย่างเพื่อผลประโยชน์ของตนได้เช่นกัน และไม่ใช่แค่ผลประโยชน์ในรูปของตัวเงินเท่านั้น แต่ยังหมายถึงความสะดวกสบายหรือความพึงพอใจอื่นๆ เช่น การนอกใจคู่ครองด้วย

อย่างไรก็ตาม Francesca Gino เน้นย้ำว่างานวิจัยไม่ได้ต่อต้านการมีความคิดสร้างสรรค์ เพราะจริงๆ แล้วความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งดีที่ช่วยขับเคลื่อนโลก แต่สิ่งที่เธอพยายามเตือนก็คือเมื่อมีข้อดีก็ต้องมีข้อเสีย นักวิจัยผู้นี้ระบุว่าความเฉลียวฉลาดมีความคิดสร้างสรรค์นั้นคือดาบสองคม ขึ้นอยู่กับผู้ใช่ว่าจะใช้ในทางสร้างสรรค์หรือทำลาย หรือใช้เพื่อสร้างรอยยิ้มหรือรอยน้ำตามากกว่ากัน^๕

^๔ นพ.กัมปนาท ตันสฤตกุล, หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ฉบับวันอังคารที่ ๒๙ กันยายน ๒๕๕๒.

^๕ Francesco Gino, Quote from the Journal of Personal and Social Psychology., Vol 98 6). Jun 2010.

ในทัศนะของพุทธปรัชญา มุสาวาท ซึ่งจัดว่าเป็นศีลข้อที่ ๔ ในศีลทั้ง ๕ ข้อ นับได้ว่าเป็นประเด็นทางจริยธรรมอันหนึ่งที่น่าสนใจ มุสาวาทคือ คำพูดที่ไม่จริง ซึ่งครอบคลุมถึงการเขียนหนังสืออันเป็นเท็จด้วย การจะตัดสินว่า คำพูดหรือการกระทำใดผิดตามหลักมุสาวาทนั้น ให้พิจารณาตามองค์ประกอบ ๔ ประเภท ดังกล่าวข้างต้น

ในเรื่องมุสาวาทนี้มีประเด็นที่ขัดแย้งกับปัญหาทางจริยธรรมที่คนส่วนมากเข้าใจว่า หากพูดจริงทำให้สูญเสียอะไรบางอย่างไป กับการพูดเท็จแต่อาจจะนำประโยชน์อะไรบางอย่างมาให้ ก็ควรจะรักษาผลประโยชน์เอาไว้ จึงเป็นเหตุให้คนพูดเท็จมากกว่าความจริง คนส่วนมากมักเลือกพูดเท็จมากกว่าพูดจริง สอดคล้องกับพุทธปรัชญาที่ว่า “สัตว์ผู้ดเว้นจากมุสาวาทมีน้อย โดยแท้จริงแล้วสัตว์ผู้ไม่งดเว้นจากมุสาวาทมีมากกว่า” คนส่วนมากเข้าใจว่า การละเมิดศีลข้อมุสาวาทมีโทษน้อยกว่าการละเมิดศีลข้ออื่น ๆ แต่พุทธปรัชญาถือว่า มีโทษมากเท่ากัน ดังนั้น บุคคลจึงควรรักษาการพูดจริงไว้ยิ่งชีวิต ทั้งนี้ก็เพื่อประโยชน์สูงสุด คือ นิพพาน

จากความสำคัญและสภาพการดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงสิ่งที่น่าห่วงใยมากที่สุดคือ เด็กและเยาวชนที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต การสร้างสรรค์สังคมและเยาวชนให้มีคุณธรรมนั้นถือเป็นหน้าที่ของหลายฝ่ายที่จะต้องช่วยเหลือนัน เช่น ครอบครัว สถานศึกษา หน่วยงานภาครัฐและเอกชน เป็นต้น

โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม เป็นสถาบันการศึกษาที่มุ่งเน้นการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และให้ความสำคัญในการฝึกฝน ปลูกฝัง อบรมคุณธรรม จริยธรรม ให้นักเรียนทุกคนได้พัฒนาความรู้คู่คุณธรรมพร้อมทั้งพัฒนาตนเองให้มีความสามารถในการประกอบอาชีพและดำรงชีวิตให้เป็นสุข จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาเหตุผลเชิงจริยธรรมเกี่ยวกับมุสาวาทของนักเรียนในชั้นมัธยมปลาย ว่านักเรียนที่เรียนโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม มีความเข้าใจเรื่องมุสาวาทมากน้อยเพียงไร

วัตถุประสงค์

๑) เพื่อศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเรื่องมุสาวาทของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนที่ตั้งในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม

๒) เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเรื่องมุสาวาทของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนที่ตั้งในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ประกอบไปด้วยวิธีการและขั้นตอน ดังนี้

๑) ในกรณีขอบเขตด้านข้อมูลจะใช้วิธีการค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลในสถานที่ต่างๆ เช่น หอสมุดแห่งชาติ หอสมุดของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ

๒) ในส่วนที่เป็นแบบสอบถามเชิงพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ผู้วิจัยจะมุ่งเน้นไปที่หลักมูสาวาทโดยตรง โดยแบ่งออกเป็น ๒ ตอน ได้แก่

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถาม เกี่ยวกับเพศ ระดับชั้นของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมเรื่องมูสาวาท

๓) ขั้นตอนการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งข้อสมมติฐานในการวิจัยไว้ ๒ ประเด็นคือ

๓.๑) นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเรื่องมูสาวาทแตกต่างกัน

๓.๒) นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่เรียนในชั้นต่างกันมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเรื่องมูสาวาทแตกต่างกัน

๔) การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนดังนี้

๔.๑) ตรวจสอบความสมบูรณ์ของเครื่องมือก่อน การเก็บข้อมูล

๔.๒) วางแผนเพื่อการเก็บข้อมูล โดยนัดหมายกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อการเก็บข้อมูลในแต่ละครั้ง ให้ได้วัน และเวลาในการเก็บข้อมูลที่เหมาะสม

๔.๓) แจ้งวัตถุประสงค์ของการเก็บข้อมูลให้แก่กลุ่มตัวอย่างทราบก่อนดำเนินการเก็บข้อมูล

๔.๔) ดำเนินการเก็บข้อมูล

๔.๕) ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลที่ได้รับก่อนการวิเคราะห์ข้อมูล

๕) การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลเกี่ยวกับเพศ และระดับชั้น วิเคราะห์หาค่าความถี่และค่าร้อยละ

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเกี่ยวกับมูสาวาทของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม วิเคราะห์โดยหาค่าคะแนนเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยทำเป็นรายข้อ รายด้าน และภาพรวม

การแปลความหมายค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ระดับพฤติกรรม เชิงจริยธรรม โดยมีเกณฑ์การประเมินดังนี้

๑.๐๐-๑.๕๐ หมายถึง ระดับน้อยที่สุด

๑.๕๑-๒.๕๐ หมายถึง ระดับน้อย

๒.๕๑-๓.๕๐ หมายถึง ระดับปานกลาง

๓.๕๑-๔.๕๐	หมายถึง	ระดับมาก
๔.๕๑-๕.๐๐	หมายถึง	ระดับมากที่สุด

ตอนที่ ๓ การเปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเกี่ยวกับมุสวาทของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม จำแนกตามเพศ วิเคราะห์โดยใช้ค่าที (T-test) สำหรับระดับชั้นเรียน วิเคราะห์โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA) ถ้าพบมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงจะนำค่าคะแนนเฉลี่ยไปทำการทดสอบเป็นรายคู่ตามวิธีการของเชฟเฟ (Scheff's post hoc comparison)

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมเชิงจริยธรรมเรื่องมุสวาทของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนที่ตั้งในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม” มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเรื่องมุสวาทของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนที่ตั้งในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐมการวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) ซึ่งเป็นการศึกษาข้อมูลตามขอบเขตใน ๓ ด้าน คือ

๑) **ด้านเนื้อหา** มุ่งศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับหลักมุสวาทในเชิงเอกสาร คือการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจาก พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และอนุฎีกาเป็นต้น

๒) **ด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง** ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายของโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองนครปฐมจำนวน ๒ โรงเรียน ประกอบด้วยโรงเรียนวัดห้วยจรเข้มหาวิทยาลัย จำนวน ๘๔๓ คน และโรงเรียนมัธยมทวารวดี จำนวน ๓๑๙ คน ที่กำลังศึกษาในปีการศึกษา ๒๕๕๖ รวมจำนวน ๑,๑๖๒ คน

๓) **ด้านตัวแปรที่ศึกษา** ประกอบด้วย

๑) ตัวแปรอิสระ ได้แก่ เพศระดับชั้นที่กำลังศึกษา

๒) ตัวแปรตาม ได้แก่ พฤติกรรมเชิงจริยธรรมเกี่ยวกับมุสวาท

ผู้วิจัยได้ดำเนินการแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๒๙๘ ฉบับ ได้รับกลับคืนมา ๒๙๗ ฉบับ นำมาวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป โดยใช้สถิติ ค่าจำนวน ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. สถิติ T-test และ F-test นำเสนอเป็นรูปตารางประกอบคำบรรยาย และมีผลการวิจัย

๑) **ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม** พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง จำนวน ๑๖๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๙ และเพศชาย จำนวน ๑๓๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๑ และกำลังศึกษาอยู่

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๑๐๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๐ กำลังศึกษามัธยมศึกษาปีที่ ๔ จำนวน ๑๐๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๗ และอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ จำนวน ๙๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๓ ตามลำดับ

๒) ระดับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเกี่ยวกับมูสาวาทของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนที่ตั้งในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม พบว่า นักเรียนผู้ตอบแบบสอบถาม มีระดับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเกี่ยวกับมูสาวาท โดยรวมอยู่ในระดับน้อย โดยในรายข้อ นักเรียนมีระดับพฤติกรรมเชิงจริยธรรม อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน ๓ ข้อ อยู่ในระดับน้อย จำนวน ๑๗ ข้อ และ อยู่ในระดับน้อยที่สุด จำนวน ๕ ข้อ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้อที่ ๖ เคยด่าเพื่อนเวลาโกรธ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้อที่ ๑๒ พ่อแม่เคยสอนให้เป็นคนพูดโกหก

๓) ผลการเปรียบเทียบระดับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเกี่ยวกับมูสาวาทของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนที่ตั้งในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม พบว่า

๓.๑) นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเรื่องมูสาวาทแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในรายข้อ พบว่า นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเรื่องมูสาวาทแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญใน ๕ ข้อ โดยนักเรียนชายมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเรื่องมูสาวาทสูงกว่านักเรียนหญิง

๓.๒) นักเรียนที่เรียนในชั้นต่างกัน มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเรื่องมูสาวาท ไม่แตกต่างกัน จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในรายข้อพบว่า นักเรียนที่เรียนในชั้นต่างกัน มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเรื่องมูสาวาทแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญใน ๔ ข้อ โดยนักเรียนที่เรียนอยู่ในชั้นสูงขึ้นไปมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเรื่องมูสาวาทสูงกว่านักเรียนที่เรียนอยู่ในชั้นที่ต่ำ

๔) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับจริยธรรมเกี่ยวกับมูสาวาท พบว่า นักเรียนมีข้อเสนอแนะว่า ควรพูดแต่ความจริง ไม่โกหกกัน ไม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้นพูดกันด้วยความจริงใจเอาใจเขามาใส่ใจเรา โดยบอกถึงผลเสียของการโกหก และแนะนำให้ผู้อื่นได้รู้ว่าการกล่าวมูสาเป็นสิ่งที่ไม่ดี มีผู้ใหญ่สร้างจิตสำนึกที่ดีและเป็นตัวอย่างที่ดีให้ มีการพูดจา ทำตัวและปรับปรุงนิสัยตนเองให้สอดคล้องกับสังคมรอบข้าง มีความกล้าหาญพูดและยอมรับความจริง มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลาและมีเป้าหมายชีวิต ทั้งนี้ ก็ควรมีมาตรการการลงโทษหากมีการโกหก

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเกี่ยวกับมูสาวาทของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนที่ตั้งในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม นี้ ผู้วิจัยมีประเด็นที่สำคัญ และประเด็นที่น่าสนใจแล้วจึงนำมาอภิปรายผลดังนี้

๑) ระดับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเกี่ยวกับมูสาวาทของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนที่ตั้งในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม พบว่า นักเรียน มีระดับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเกี่ยวกับมูสาวาท โดยรวมอยู่ในระดับน้อย โดยในรายชื่อนักเรียนมีระดับพฤติกรรมเชิงจริยธรรม อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน ๓ ข้อ อยู่ในระดับน้อย จำนวน ๑๗ ข้อ และ อยู่ในระดับน้อยที่สุด จำนวน ๕ ข้อ ซึ่งจากการสำรวจข้อมูลจะพบว่า นักเรียนจะมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเกี่ยวกับมูสาวาทซึ่งครอบคลุมถึงการพูดคุยกุศลทุกส่วนนั้น จะพบว่า นักเรียนจะชอบพูดคุยกุศลมาก เข้าลักษณะพูดเพ้อเจ้อ คือ พูดไม่มีประโยชน์หาสาระมิได้ พูดทำให้เพื่อนเสียใจและชอบด่าเพื่อนในขณะโกรธ ซึ่งทั้ง ๓ ประเด็นนี้ นักเรียนจะมีพฤติกรรมอยู่ในระดับปานกลาง ในส่วนพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเกี่ยวกับมูสาวาทที่นักเรียนมีน้อยที่สุดนั้น จากข้อสังเกตพบว่า นักเรียนจะมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมน้อยที่สุดต่อบุคคลที่ตนเองเคารพยำเกรงกล่าวคือ บพการีและครูอาจารย์ของตนเอง นอกจากนี้ ก็ยังมีการพูดเท็จเพื่อเหตุผลอย่างอื่นอีก เช่น การโกหกเพื่อให้ตนเองมีภาพลักษณ์ที่ดี ไม่รู้สึกเสียหน้า นักเรียนก็มีพฤติกรรมอยู่ในระดับน้อยที่สุดเช่นเดียวกัน ซึ่งจะเห็นได้ว่ามูสาวาทนั้นจะเกิดขึ้นกับบุคคลใกล้ชิดกันเป็นอันดับต้นๆ และจะมีระดับน้อยลงเมื่อสิ่งนั้นมีผลต่อผู้พูดน้อยลง สอดคล้องกับเป้าหมายแห่งการกำหนด การเว้นจากมูสาวาท จัดว่าเป็นจริยธรรมพื้นฐานที่บัญญัติขึ้นเพื่อเป็นหลักประกันในสิทธิส่วนบุคคล ทั้งในสิทธิส่วนตนเอง และสิทธิส่วนผู้อื่นอันเป็นที่รักที่หวงแหนผูกพันทั้งหมด จุดมุ่งหมายในการบัญญัติศีลอันเป็นเหตุผลห้ามมิให้ละเมิดศีลข้อมูสาวาท คือ

๑) เพื่อป้องกันการทำลายประโยชน์ของกันและกัน

๒) เพื่อให้คนอยู่ร่วมกันด้วยความซื่อสัตย์ต่อกัน

๓) เพื่อความสามัคคีในหมู่คณะ

๒) ผลการเปรียบเทียบระดับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเกี่ยวกับมูสาวาทของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนที่ตั้งในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม พบว่า

๒.๑) นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเรื่องมูสาวาทแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ สามารถอภิปรายได้ว่า โดยธรรมชาติของนักเรียนชายนั้น จะมีลักษณะชอบความเป็นผู้นำ มีความต้องการความโดดเด่นในหมู่คณะ พฤติกรรมบางอย่างอาจทำให้นักเรียนชายนั้นต้องอาศัยมูสาวาทเพื่อรักษาเกียรติ ศักดิ์ศรีของตนเอง และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง นักเรียนจะมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านมูสาวาท ต่อบพการี ซึ่งจะเห็นได้จาก เมื่อนักเรียนคุยกันเวลาเรียนแม้มีครู

ตกเตือนก็ไม่เคยหยุด, เคยรับปากครูว่าจะทำเวอร์ แต่ไม่ได้ทำตามที่รับปากไว้, เคยโกหกครูเวลาที่ไม่ส่งการบ้านครู, เคยเถียงกับครู, เมื่อไปเที่ยวกับเพื่อนจนกลับบ้านดึก พอกลับมาบ้าน เมื่อผู้ปกครองถามก็ตอบว่า ไปบ้านเพื่อน โดยนักเรียนชายจะมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมด้านมูสาวาทสูงกว่านักเรียนหญิงในประเด็นดังกล่าวมานี้

๒.๒) นักเรียนที่เรียนในชั้นต่างกัน มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเรื่องมูสาวาท ไม่แตกต่างกัน จึงไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในรายข้อพบว่า นักเรียนที่เรียนในชั้นต่างกัน มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเรื่องมูสาวาทแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญใน ๔ ข้อ โดยนักเรียนที่เรียนอยู่ในชั้นสูงชันมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเรื่องมูสาวาทสูงกว่านักเรียนที่เรียนอยู่ในชั้นที่ต่ำ ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า พฤติกรรมของนักเรียนจะได้รับการสะสมจนเคยชินต่อพฤติกรรมที่ปฏิบัติจึงทำให้ขาดการตระหนักรู้ต่อพฤติกรรมนั้น จากข้อมูลข้อที่ว่า นักเรียนเคยพูดทำให้ครู และเพื่อนเสียใจ โดยนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ เคยทำให้ครูและเพื่อนเสียใจมากที่สุด รองลงมาคือ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ และ ปีที่ ๔ เป็นอันดับสุดท้าย และข้อมูลที่ว่า นักเรียนคุยกันเวลาเรียนแม้มีครูตกเตือนก็ไม่เคยหยุด และไปเที่ยวกับเพื่อนจนกลับบ้านดึก พอกลับมาบ้าน เมื่อผู้ปกครองถาม ก็ตอบว่า ไปบ้านเพื่อน โดยนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ มีพฤติกรรมมากกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ และ ปีที่ ๔ ตามลำดับ

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเรื่องมูสาวาทของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนที่ตั้งในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยได้รับองค์ความรู้ที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

๑) ปัจจัยที่มีผลต่อการพูดมูสาวาทของนักเรียน

จากผลการวิจัยโดยภาพรวมจะเห็นได้ว่า นักเรียนจะมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเรื่องมูสาวาทอยู่ในระดับต่ำ โดยจะพยายามหลีกเลี่ยงการพูดเท็จ พูดกันด้วยความจริงใจ เอาใจเขามาใส่ใจเรา โดยบอกถึงผลเสียของการโกหก พร้อมทั้งแนะนำให้ผู้อื่นได้รับทราบด้วย และการมีผู้ใหญ่สร้างจิตสำนึกที่ดีและเป็นตัวอย่างที่ดี ก็เป็นแนวทางหนึ่งจะทำให้นักเรียนเว้นขาดจากการกล่าวมูสาวาทได้ ซึ่งจากผลการวิจัยนี้จะพบว่า นักเรียน มีระดับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเกี่ยวกับมูสาวาทโดยรวมอยู่ในระดับน้อย โดยมีพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับมูสาวาท จะเกิดจากการมีอารมณ์โกรธจึงเผลอสติด่าเพื่อน พูดส่อเสียดให้เพื่อนเสียใจ และมีการพูดคุยกันมากจนเกินพอดี ในลำดับต่อมาคือ นักเรียนจะมีพฤติกรรมเกี่ยวกับมูสาวาท อันเกิดจากการพูดเถียงกับบิดามารดาบุพการีของตนและทำให้บิดามารดานั้นเกิดความเสียใจ

จากผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมทางจริยธรรมจำแนกตามเพศ และชั้นเรียนของนักเรียน พบว่า นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเรื่องมุสาวาทแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญใน ๕ ประเด็น โดยแบ่งเป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับบิดามารดาและครูผู้สอน โดยนักเรียนชายจะโกหกพ่อแม่ มากกว่านักเรียนหญิง ในกรณีเมื่อถูกถามโดยตรงไปตรงมาก็จะตอบปฏิเสธในทันที ในส่วนหนึ่ง นักเรียนชายจะมีพฤติกรรมที่แตกต่างจากนักเรียนหญิง คือ พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับครูผู้สอนในโรงเรียน โดยนักเรียนชายจะผิดคำพูด ไม่ปฏิบัติตามที่ได้รับปากไว้ ไม่เชื่อฟัง และโต้แย้งกับครูของตนมากกว่า นักเรียนหญิง

เมื่อจำแนกผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมทางจริยธรรม จำแนกตามชั้นเรียน พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ จะมีพฤติกรรมเกี่ยวกับการพูดให้ครูและเพื่อนของตนเองเสียใจ สูงกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ และปีที่ ๖ และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ จะมีพฤติกรรมเกี่ยวกับการไม่เชื่อฟังต่อการตักเตือนของครูและโกหกบิดามารดาเมื่อตนเองมีความผิด

๒) การสังเคราะห์การงดเว้นจากการพูดเท็จ

จะเห็นได้ว่า พฤติกรรมทางจริยธรรมเกี่ยวกับมุสาวาทนั้น จะเริ่มต้นจากบุคคลใกล้ตัว โดยเฉพาะ นักเรียนนักศึกษาในช่วงวัยเยาวชน จะมีความผูกพันกับเพื่อนๆและครอบครัวมากและต้องการพบปะสังสรรค์กันตลอดเวลา การพูดคุยกันอาจมีผลทำให้เกิดความขัดแย้งกันอันนำไปสู่การเกิดการทะเลาะเบาะแว้งกันได้ ซึ่งมุสาวาทในงานวิจัยนี้ หมายรวมถึงการพูดเท็จ การพูดคำหยาบ การพูดส่อเสียด และการพูดเพ้อเจ้อด้วย ดังนั้น การกล่าวมุสาวาทของนักเรียน จึงต้องมีการแก้ไขด้วยการฝึกตนเองให้เป็นคนที่มีแต่การพูดคำสัตย์ (คำจริง) คำอ่อนหวาน (มธุราวาจา) พูดด้วยความจริงใจ และมีเหตุผล อันจะสนับสนุนให้สัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลของนักเรียนมีความแน่นแฟ้น และอบอุ่นมากขึ้น

ในมิติด้านเพศของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า นักเรียนชายจะผิดคำพูด ไม่ปฏิบัติตามที่ได้รับปากไว้ ไม่เชื่อฟัง และโต้แย้งกับครูของตนมากกว่านักเรียนหญิง ดังนั้น ครูสอนจะต้องสร้างแนวทางให้นักเรียนชายเป็นคนที่รักษาสัจจะ เชื่อฟัง และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้นำเสนอความคิดเห็นของตนเองอย่างเหมาะสม

ในมิติด้านชั้นเรียนของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ จะมีพฤติกรรมเกี่ยวกับการพูดให้ครูและเพื่อนของตนเองเสียใจ สูงกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ และปีที่ ๖ ดังนั้น ครูควรหาวิธีการสร้างข้อตกลงในการรักษาสัมพันธภาพอันดีระหว่างนักเรียนกับนักเรียน และนักเรียนกับครู เช่น การรักษาคำพูดและการรักษาน้ำใจของบุคคลรอบข้างอย่างเหมาะสม

อนึ่ง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ จะมีพฤติกรรมเกี่ยวกับการไม่เชื่อฟังต่อการตักเตือนของครูและโกหกบิดามารดาเมื่อตนเองมีความผิด ดังนั้น ครูและผู้ปกครองควรมหามาตรการป้องกันมิให้นักเรียนเป็น

คนก้าวร้าวและโกหก โดยการสร้างกิจกรรมเกี่ยวกับการยอมรับเหตุผลในการพูดคุยและดักเตือน เสนอแนะให้นักเรียนเป็นคนยอมรับต่อบุคคลรอบข้างของตน

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่องพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเกี่ยวกับมูสาวาทของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนที่ตั้งในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๑) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

โรงเรียนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีนโยบายในการสร้างสัจจะร่วมกันระหว่างผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และนักเรียน เพื่อให้ทุกฝ่ายให้ความเคารพต่อความจริงอันนำไปสู่การสร้างแนวทางการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน

๒) ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๒.๑) ผู้บริหารต้องยอมรับความจริง โดยไม่ปิดบัง มีความโปร่งใสในการทำงาน และการพูดเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้ปกครอง และนักเรียน อันจะนำมาซึ่งความน่าเชื่อถือ น่าเคารพยำเกรง

๒.๒) ครู มีความจริงใจ สนใจ ใส่ใจต่อผู้เรียน สร้างข้อตกลงร่วมกันระหว่างตนเองกับผู้เรียน หรือต่อผู้เรียนด้วยกัน เพื่อสร้างบรรทัดฐานทางสังคมให้เกิดขึ้น อันจะนำไปสู่การสร้างสังคมที่ดีงาม

๒.๓) ผู้ปกครอง ต้องยอมรับความจริงและให้ความร่วมมือกับโรงเรียนในอันที่จะร่วมด้วยช่วยกันสร้างให้บุตรหลานของตนเองเป็นผู้มีสัจจะและอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรี

๒.๔) นักเรียน ต้องตระหนักรู้และเข้าใจในการปรารภนาติของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง และให้ความร่วมมือในการรักษาสัจจะทั้งในขณะที่ศึกษาอยู่ หรือแม้กระทั่งขณะที่อยู่ภายนอกสถานศึกษา

๓) ข้อเสนอแนะ ในการวิจัยครั้งต่อไป

๓.๑) การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ จึงควรมีการศึกษาเชิงคุณภาพโดยสัมภาษณ์เชิงลึก

๓.๒) การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเกี่ยวกับมูสาวาทเพียงประเด็นเดียว ควรมีการศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในข้ออื่นๆ เช่น ปาณาติบาต อทินนาทาน เป็นต้น เพื่อให้มีเนื้อหาสาระให้มากขึ้น

๓.๓) การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเฉพาะกลุ่มนักเรียนเท่านั้น จึงควรวิจัยในกลุ่มผู้บริหารและผู้สอน เพื่อแสวงหาแนวทางการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้อย่างมีศักดิ์ศรียิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- ชัยวัฒน์ อุตพัฒน. **หลักพุทธศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๕.
- เดวิด เจ. ลิเบอร์แมน. **คู่มือจับโกหก (Never be lied to again)** แปลโดย สหรัฐ วิบูลย์ภักดี. สำนักพิมพ์วีเลิร์น. กรุงเทพมหานคร
- พสุ เดชะรินทร์. **ทำไมผู้นำถึงโกหก ?** หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๕๕.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยายความ**. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๒๗.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๔๒.
- สุชา จันทรเฒ. **จิตวิทยาพัฒนาการ**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช. ๒๕๔๒.
- Alan Donagan. **The theory of morality**. Chicago: University of Chicago press: 1973
- Bloom, B. **Taxonomy of Education Objective Handbook I. In Cognitive Domain**. New York. 1975.
- Brad Hooker. **Truth in Ethics**. Blackwell Publishers Ltd. Oxford. 1996.
- Caroline. A.F. Rhys Davids. **A Buddhist manual of Psychological Ethics**. New Delhi. 1996.
- Crow, Lester Donald. **Education in the Secondary School**. New York. America. 1961.
- Damien Keown. **The Nature of Buddhist Ethics**. The Macmillan Press Ltd. London. 1992.
- _____. **Buddhism and Bioethics**. Goldsmiths college. University of London. 2001.
- _____. **Buddhist Ethics: A very short introduction**. Oxford University Press. 2005.
- Goldenson, R.M. **Longman Dictionary of Psychology and Psychiatry**. New York. 1984.
- Hurlock,E.B. **Adolescence Development**. New York: Mc Graw–Hill Kogakuka Company. 1973.
- James Patterson and Peter Kim, **The Day America Told the Truth**, Prentice Hall, New York, 1991
- John H. Hick. **Philosophy of Religions**. Printed in India by Pushp Print Service. Delhi. 2004.
- Lee J. Cronbach. **Essentials of Psychological Testing**. Harper & Row, 1990.
- Myers, D.G. **Psychology (6th ed.)** New York. Worth Publishers. 2001
- P.A. Payutto. **Good, Evil and Beyond: Kamma in the Buddha’s Teaching**. 4th reprinted. Bangkok: Buddhaddhamma Foundation Press. 1997.

Richard J. Gerring. **Psychology and Life**. (20 ed.) Pearson. Printed at USA. 2013

Robert S. Feldman. **The Liar in Your Life**. *The Liar in Your Life: The Way to Truthful Relationships*, US Edition, published by Twelve. Park Avenue. NY. 10017. 2009.

Francesco Gino. **Journal of Personality and Social Psychology**, Vol 98 6). Jun 2010